

ՎԵՐԳԻՆԻՆԻՆԻ “ԵՆԷԱԿԱՆ”ԷՆ

ԱՔԻՄԵՆԻԴ ԵՒ ԵՒԿԼԻԴԱՆԵՐԸ

Հետեւեալ օրն առաւել կանուխ՝ Արշալոյսն
Երբ կը ցըրուէր տամուկ ըստուհին երկընցնէ,
Անտառներէն առաջ կու գայ յեղակարծ
Իրիթացած ծկւրած ծընգած երեսով
Անծանօթ մարդ մը գալկահար՝ ողորմակ.
Եւ դէպ ի ափ գալով մեզի կ'երկընցնէ
Աղաչաւոր ձեռուին՝ Դարձած կը նայինք,
Աղտեղութիւն մը նողկալի և մախիզ.
Երկայն ձորուցը խրճմացած՝ խճուացած,
Եւ քեցընճուած ու բերդընդուած իր զերդեակն
Մորօններով բոլոր խընդած ու ծրպնած.
Միւս բաներով Հելլենացի. դըրուած էր
Ինքն ալ երբեմն հայրենիքէն՝ կըտուելու
Տրոյիոյ դէմ՝ Ան սեանելով հնուսէն
Տրոյիան զենքերն ու Դարդանան ըզգետներն՝
Ահակաոր՝ քըլիկ մը կանգ առաւ նախ
Վարանամիտ, յետոյ շտապով ափ վազեց,
Աչեքն արցունք բուր, բերանն՝ աղաչանք,
Կ'ըսէ. «Յանուն աստուածներուն, աստղերուն
Եւ երկնային շէնչիւն այս իննջ օրին
Կ'աղաչեմ, ո՛վ Տեւորայիներ, առջեց զիս
Եւ տարէջ ուր որ կ'ուզէք, աս կը բաւէ.
Զինուորներէն եմ Յունական տորմիկին,
Եւ չեմ ժելտեմ, եկալ կըտիւ մըզելու
Իւրական թերափնեղուն դէմ, եթէ
Ոճիրըս ձեզ սեւ, քըլեղոր կը թուի,
Զիս լայն ծովուն անդունդին մէջ գլորեցէջ.
Մեռնելու վերջ մարդոց ձեռքէն թող մեռնիմ»:

Ըսաւ, ինկաւ մեր ոտքերուն առջեւ հոն
Ու փարեցաւ կեպած վակժոյժ ծունկերնուս:
Կը խրախուսենք որ զուրէջ ցեղն ու անունն
Եւ թէ ինչպէս այն խեղճութեան էր հասնիւ
Հայրն Անքիւնէ փութապէս աջը կու տայ
Պատանիին, կ'ապահովէ անոր սիրտն
Ան փերկաւտ զրուականով, և անի
Փարատելով իր վախն՝ այսպէս կը խօսի.

«Հայրենիքով Իթակեցի եմ, ընկեր
Վատախաւարակ Ողիսեակն և անունս՝
Աթիմենիդ. աղքատ էր Հայոս Աղամաս,
(Ո՛ր էր այնպէս աղքատ իր ցով մշնայի),
Եւայ եկալ Ողիսեակին հետ Տրոյաւ
Երբ ընկերներս անապոյրոյն այս շեմքէն

Կը փախչէին տաղնապափոյթ՝ մոռցան զիս
Ու թողուցին կիկլուպի լայն այրին մէջ,
Անժաւ մը մեծ՝ խաւարչորտին՝ լայնատարր՝
Արեւնայեց շաղիղներով նկխառու
Ինքն հասակին կոյտով երկինք կը հասնի.
(Դե՛ք, այդպիսի ժառանգաւ մ'երկրէս չընջիցէ՛ց),
Սնուտ չ'ընեք ո՛ւր մէկն իր նընսը նայիլ,
Եւ ոչ ալ հետը խօսեւու փորձ կ'ընէ.
Կը լեցընէ զբոխակուլ պորտը ժառն
Թըշուառներուն աղիքով՝ սեւ արինով,
Ես իսկ սեսայ՝ յորսայս պսակած այրին մէջ
Միզմէ երկուցն անկզ մեղրով բըռնած
Փայտին զարկաւ, շեմքը լողաց արինով.
Տեսայ երբ ան շարաւալից պատառներ
Կը մըրզալայէր, կը ծանծաղէր, կը կըլլէր.
Տեսայ երբ իր սկուաններուն տակ ժըլիւրէ
Կը զոփային զիս ողջ՝ զիս տաք այն միսերն,
Եւ ասկայն ո՛վ անպատուէս. Ողիսեւս
Զըհնդորմեց այն խուժաղով ժանտութեանց.
Իթակեցին չըմոռցաւ իր քաջութիւնն
Ան սակալի վրտանակն մէջ. զի երբ ան
Խրոնկէ՛ք խըծկէ՛ց ցըպարապտին՝ զերախնալ
Ու տըղընդեր գանձակին լայն անձառներն
Եւ ալ ռուած՝ ուղկուած՝ մըրուած վար զըրաւ
Մարաքացած զլուին և փրտուկցաւ այրին մէջ
Մեծատարած, և ցունին մէջ ուրկալով
Ու շըմալով վեր կը զգայուր անդրոյթներ
Պատառ պատառ զինիթաթախ, արինով,
Մինք աստուածները կանչելով օգնութեան
Եւ վիճակով ընկիցնիս որդւած
Ամենքին մէկ անոր վըրայ կը խուժենք
Եւ կը ծակենք յիստաւար սըլարով
Անոր միակ անձեթեթ աչքը դըմէ
Որ ծածկուած էր ճակատին առակ վայրագ,
Զերբ լուս ֆերեան կամ իրը ասպար Արդուան.
Ու կը լուծենք վըրէժ մեր ընկերաց
Ուրաններուն և սըրտերնիս կը հանգչիւ
Բայց զուգ փախիք, ո՛վ Թըշուառներ, փախիք շուտ,
Ու պարտները փըրցուցէք արունքն:
Զի առնելի Պլուիֆիմին Նըմանակ
Որ խորագուր անձաւին մէջ կը փակէ
Ուխտներու բառաւոր հօսն ասրաբեր,

Եւ կը ճըմէ անոնց ծիծերն ուռուցիկ,
Ուրիշ հարիւր սարսափելի կիկուպներ
Այս ծեցածուռ ափերուն վրայ կը բնակին
Եւ լեռններուն մէջ կը շրջին թափառիկ,
Երեք անգամ լուսով լեցուց լուսընկան
Իր հզլերներն՝ յորմէհատէ կ'ապրի մ'այս
Անտառին մէջ՝ զազաններուն ամացի
Կաղաղներուն եւ որջերուն միջեւ ես,
Ու կը դիտեմ հեռուն ժայռի մը ծայրէն
Յաղթ կիկուպներն, ու կը դողամ ոտքերնուն
Դըրնդիւնէն եւ ժայններուն զօղանջէն.
Կտակուն ինծի կու տան ուտեստ մ'ողորմուկ՝
Կուպուտ զողալ եւ խոպակներ վայրենի,
Եւ խոտերն ալ իրենց լեղի արմատներն,
Ալքըս չորս դիւս կը դիտէի ամէն կողմ,
Հուսկ առաջին անգամ տեսայ ձեր տորմիդն
Որ կը դիմէր դեպ ի փա՛ ինչ ալ բլլայ՝
Որդեցի զալ անձնատուր բլլալ ձեզ,
Բաւ է միայն ազատէի ծանա ազգէն.
Դա՛ւք մեղուցէք զիս ինչ մահով որ կ'ուզէք»
Խօսքը բերանն էր դեռ, Լեւոն երբ զԼուսին
Երեսցաւ նոյն ինք տըւարած Պոլիփեմոս,
Որ կը շարժէր զէզն ահելի հասակին
Հօտին մէջէն ու կը դիմէր ծանօթ փնն.
Հրէշ մ'այլանգակ, կուտատարազ, անհունի,
Որուն որցեք հաներ են ալքը վայրազ:
Ունի սոճի մը ձեռքին մէջ երկնահաս
Մոյթ եւ նեցուկ իր ցայլերուն եւ ուղղել,
Իր զեղծարար ճօղը իրեն կ'ընկեր
Միակ հաճոյցն եւ ըստփոփանց իր ցաւին,
Ափն հասնելով՝ ալիքներուն մէջ մըտաւ,
Փորուած աչքն վազող արիւնջը բլլաց
Հեծեծազին կըրճուելով ախտաներն,
Եւ ըսկուտա ցաւի ծովուն մէջտեղին
Եւ ջուրն հազել կը հասնէր բարձր կողին,
Լեղապատառ կը շաթափենք փախելի մենք
Ազաւաւոր յոյնն աննելով քովերինս՝
Արժանի էր. կը կըտարէր՝ լուս՝ պարաններն
Եւ թիւրուն վըրայ ծղճալ կը ճեղքենք
Եռանդնափառ կապոյտ գաղտին կոհակներն,
Ան իմացաւ եւ իր ոտքերը դարձուց
Կեպ ի ճողփիւնը թիւրուն ու ջըգիւղն.
Այլ զի անոր տըրուած չէ ոչ մէկ միջոց
Որ կարենայ բռնել զգմեզ իր ձեռքով,
Եւ չէ ատակ հաստարիւ մեզ տանող
Յոնական ալիքներուն թըւչանքին,
Ահագազու աղաղակով մ'որոտաց,
Դողացին ծոռն ու կոհակները բուրբ,
Խառնական երկիրն հիմա՞նի երեւաց,
Մ'ընչեց Եսնէն անդընդախոր փապերէն:
Ան կառանչէն՝ Կիկուպներու բուրբ զարմն
Անտառներէն ու երկնաբեր լեռներէն
Թափառնակի նաւահանգիստ կը խուժէ
Կը լեցնէ ջուրնանի ծովափանքն,
Ու կը տեսնենք մենք հղբայրներն Կոհակն՝
Ձարհուրելի՛ ամբոխ՝ հոն ափը կաղուն,

Որ զուր իրենց ամպածըրար զԼուսինէն
Մեզ կը շանթեն ալգիբը խեթ աչքերուն.
Այդպէս իրենց ամբարձուղէ ծայրերով
Եթեբաճեմ կը խանդելին ամպերուն
Արամազդի բարձր անտառին կաղնիներն
Եւ կամ նձձերն Անաճիտի կոնաբեր:
Քըստասարուտ երկիւղ մը մեզ կը մըզէ
Հապենալ փութով քակել բուրբ ջրահներն
Եւ բանալով կտառներն յալող ճովերուն
Երթաւ իշնալ ուր որ տանի բախտն ըզմեզ,
Թալալմ. Հ. Ա. ՂԱԵԿԱՆԱՆ

Լ Ե Ո Ր Ա Ր Տ Ի

Գերեզմամակամ Տիմ խորաքանդակի մը վրայ
ուր դեռատի օրիորդ մը
Ոնրկայացուած է մեկմնուր դիրքի մէջ
ուղարկուելով իրեմներէն

Ո՛ւր կ'երթաս, ո՛վ կը կանչէ
Քեզ հեռու քո՛ւ սիրելեաց
Գըրկէն, չըքնաղ օրիորդ,
Հայրենի յարկն այդպէս փութով կը թողուս
Պանդխտելով միմաւոր. այս սեմերուն
Պիտի դանձաւ, պիտի ընճո՞ւ օր մը զըտարթ
Անոնք որ այսօր քու չորս դիւ կ'արատեսնեն.
Աչքերը չոր են, եւ կեցուածքը ալիքայծ,
Բայց թախտես ես, Հաճոյական է ուղիքն
Թէ զըճնդակ, բընկարանն՝ ուր կ'երթաս
Տըրտ'ուր թէ զըտարթ, այդ ցու լո՛ւրջ
Դեճքէջ լաւ լի՛ գուշակուիր,
Աւա՛ղ, ոչ ես ինքզու կըրնամ հաստատել,
Ես ոչ երկրի մէջ զուցէ դեռ լըտեցաւ
Թէ զուս արդեօք երկընքին մէջ անարգունած
Թէ սիրելի պիտի բլլաս,
Թըրուտական՝ Թ'երշախիկ,
Կը կանչէ մահն ըզքեզ. օրուան ծագելուն՝
Ահա վարկեանը վերջին.
Պիտի չգանաւս ալ բոյնն ուրկէ կը մեկնիս,
Կը թողուս տեսնեմ առ յաւաւ
Քու անուշակ ազգականաց: Ստորերկրեայ
Ե տեղն ուր արդ կ'երթաս զուս,
Ես բնակութիւնդ պիտի՛ բլլայ հո՞ն յարստամ,
Երանելի ես զուցէ՛, սաղայն ով որ ցու
Բախտիդ վըրայ կը նայի՝
Մըտածելով ինքն իրեն՝ խոր կը հեծէ,
Լաւալոյն էր կարծեմ քնաւ լոյս ջըտանիկ.
Սակայն ծընած անդամ մը՝ այն ատեն՝ երբ
Անառններուն եւ զեմքին վըրայ կը փըճթի
Գեղեցիկութիւնը զըջոյ,
Եւ կը սկըսի հեռունէն

Աշխարհ անոր առջև թեքել՝ խոնարհել,
 Երբ ծաղկելու վրայ են յոյսերը բուրբ,
 Եւ շատ կանուխ զեռ նազելի ճակողին վրայ
 Ստալին իր ցուծերը աշխարհկան լընջնոսած,
 Նըման չողոյ՝ որ մեկերու ստեղծ տարած
 Հորդոնին վրայ թեքել ամալ կը դառնայ՝
 Յընդիւ աշապէս զեռ գրեթէ թոքիցը չառած,
 Ու դամբանին մութ լըռութեանց հետ փոխել
 Մոացած օրերը կեանքին,
 Եթէ մըտքին կը թլուս ան Երանելի,
 Կը մըրըրկէ կարեկցութիւն մը խորունկ
 Կուրծքն ամենէն պընդատրուտ:

Ահարկո՛ւ մայր, որ անդըստին իր ծնունդն՝
 Կը լացընես դուն ազգաստու՛մը մարդուն,
 Բնութիւն, ցուցանց աշխարհ,
 Որ սպաննելու համար կը ծնիւ կը տաճես,
 Մահկանացուն համար չարիք մ'է եթէ
 Տարածած մահն, ուրեմն ինչպէս թոյլ կու տաս
 Որ անմեղուն զուգններու վրայ հրոսէ ան:
 Եթէ քարէք՝ է՛ր այդ մեկնումը կ'ընես
 Եղեռնատար, չարիքներու չարագոյնն,
 Անմըխիթար միապէս
 Թէ՛ մեկնողին համար և թէ՛ մնացողին:

Եղկելի ո՛ւր ալ նայի,
 Եղկելի ո՛ւր ալ դառնայ, ո՛ւր ալ դիմէ
 Զգայուն այս զարմը մարդուն:
 Ուզեցի՛ր դուն որ նոյն իսկ կեննը խաբէ
 Յոյսերն առջգ հասակէն.
 Տարիներու կոտակն ըլլայ բազմադիշտ,
 Չարիքներու՝ մահը միակ ապակէն.
 Ու մարդկային շեթացքն՝ այս մահը դուն
 Դըրբի ուղան անփախուստ,
 Դըրբի օրէնք անդիլի:
 Աւաղ, ինչո՛ւ տաճանելի ճամբն վերջ
 Չըզգեցիր զէթ կատարածը զըւարթ.
 Այլ մանաւանդ՝ այն՝ զոր ցորտի կ'ապրինք մենք՝
 Մըտքէ առջև ունինք, և քալ իսկ զեռնեց
 Որ պիտի գայ անպատճառ,
 Մեր ցուտուն այն ըստփանքը միակ,
 Ծածկեցիր սե՛ւ քողիւրով,
 Պատեցիր այնքան ժանտափուտ խաւարով,
 Ու մեր ալքին ամէն մըրըրկէ աւելի՝
 Նաւահանգիստն երեւոյցիւր աշխարհ:

Արդե՛ն չարիք է եթէ մահը զոր դուն
 Կը սահմանես ամենուս,
 Զորքը՝ առանց միջոցի, անգլու և յանկամտ
 Դուռն կենքերն մէջ կը նետես,
 Ունի ստուգել նախանձելի վիճակ՝ այն
 Որ կը մեռնի, քան այն որ իր սիրելեաց
 Կը տեսնէ մահն, իրաւընէ ինչպէս ես
 Կը համարիմ հաւատարմ:
 Եթէ ապրիլն ազէաց մ'է
 Ու մահը ընորէ՛ ո՛վ սակայն
 Պիտի կըրնար, ինչ որ է զէպ էր անըռտ,
 Վերջին օրուան փափաքել իր սիրելեաց,
 Որպէս զի մնայ ինքը թափուր իր անմէն,

Տեսնէ տարուիլը սեմէն
 Սիրտընունց էակին,
 Որուն հետ շատ է անցուցած տաքիներ,
 Ու 'սեկ անոր, երթաս բարով, ոչ մի յոյս
 Զունենալով հանդիպելու միւս անգամ
 Աշխարհի մէջ իրեն, յետոյ, միայնիկ,
 Լըցուած թողուած երկրի վրայ,
 Նայելով շուրջի յերկ ընկերն երբեմնի,
 Ան ժամերուն, վայրերուն մէջ ուր սովոր
 Իրն անոնց տեսացելի:
 Ինչպէս, ո՛հ, ինչպէս, ո՛վ բնութիւն, սիրտդ առաջ
 Կ'երթայ մտեքմին զըրկէն քցեւ ըլտերմն,
 Եղբայրը խլէ՛ւ եղբորմէն,
 Զաւակն՝ չորմէն, սիրտհարքն՝ սիրունին,
 Ու մին մեռած՝ միւսը պահել կենդանի:
 Ինչպէս կըրցար հարկի զընել մեզ այդքան վիշտ,
 Որ մահացուն ապրի՝ երկար մահացուն
 Սիրտը վայն, ինչպէս բնութիւնը
 Ունի ուրիշ գործեր որոնց կը հողայ
 Քուն մեր լարին կամ բարոյն:

Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱԽԻԿԱՆ

Ս Ո Ւ Ն Ն Ս

Խունկին միտտից, վե՛հ Թեթափումը զուլայ
 Հոգւոյս պատկերն է՝ խոհուսով անունի:
 Ան իմ սըրտի խորքն զաղտնիք մը ունի՝
 Երբ կապոյտին մէջ լսի ոչինչ մը կ'ըլլայ:

Ես խորհուրդի երազով գայն ծրխեցի,
 Մտերի մ'առնէ կամ վըշտաբէկ Տիրամօր.
 Ազօթքն հետ կը թըռչէր ան ամէն օր
 Կոյս հասնեմով՝ խընկամանէն իմ խեցի:

Հաւատքիս հետ աշապէս յաւէտ Թե ի թի՛ն,
 Պաշտամունքի մըրմունջներով սարսըռուն,
 Պիտի՛ ելլէ խունկն ուրտաներուն մէջ Թեթե՛ն:

Երբ կը տեսնեմ ծըւէնկն այդ հոգեթիւ,
 Զերմ փաթթուած աղօթողին յոյսերուն,
 Ան, այն ատեն խո՛ւնկ մը կ'ըլլայ իմ փառնիւ:

ԱՀԱՐՈՆ

